

**Instytut Turystyki
Szkola Główna Turystyki i Rekreacji**

**Stowarzyszenie na Rzecz Badania,
Rozwoju i Promocji Turystyki**

RACHUNEK SATELITARNY TURYSTYKI DLA POLSKI 2012

***Wersja uproszczona
Streszczenie***

Warszawa 2015

Redaktor naukowy:
dr hab. prof. SGH Ewa Dziedzic

Autorzy tekstu:
dr hab. prof. SGH Ewa Dziedzic
dr hab. prof. SGH Magdalena Kachniewska
dr Krzysztof Łopaciński
dr hab. prof. SGTiR Teresa Skalska

Praca wykonana na zlecenie Departamentu Turystyki Ministerstwa Sportu i Turystyki

Szkoła Główna Turystyki i Rekreacji
Instytut Turystyki
ul. Stokłosa 3, 02-787 Warszawa
e-mail: it@intur.com.pl

Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki
ul. Pieńkowskiego 4 lok. 120, 02-668 Warszawa
e-mail: mariusz.ciechomski99@wp.pl, t.skalska@gmail.com

Spis treści

Wstęp	5
1. Metodologia, źródła i zakres informacji statystycznej w RST dla Polski.....	6
1.1. Podstawowe założenia metodologiczne	6
1.2. Źródła i zakres informacji.....	6
1.2.1. Spożycie turystyczne.....	6
1.2.2. Podaż turystyczna i pracujący.....	7
2. Spożycie turystyczne.....	9
3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w PKB.....	11
3.1. Charakterystyka produkcji globalnej i podaży produktów turystycznych w 2012 roku	11
4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2012 roku	13
5. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2012 roku	15
5.1. Nakłady inwestycyjne	15
5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2011 roku.....	16
6. Uwagi końcowe	16

Wykaz skrótów

CPT	– charakterystyczne produkty turystyczne
CRDT	– charakterystyczne rodzaje działalności turystycznej
ESA 1995	– Europejski System Rachunków Narodowych
FTE	– ekwiwalent pełnego czasu pracy
MF	– Ministerstwo Finansów
MFW	– Międzynarodowy Fundusz Walutowy
NACE Rev. 1	– Europejska Klasyfikacja Działalności
OECD	– Organizacja Europejskiej Współpracy Gospodarczej
PKD	– Polska Klasyfikacja Działalności
PKWiU	– Polska Klasyfikacja Wyrobów i Usług
RDZT	– rodzaje działalności związane z turystyką
RMF	– Recommended Methodological Framework (Zalecana Metodologia RST)
RST	– rachunek satelitarny turystyki
SNA	– system rachunków narodowych (SNA 93 wersja metodologii rachunków narodowych z 1993 r.)
ESA	– Europejski System Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA, wersja z 2010 r.)
TWD	– turystyczna wartość dodana
UNWTO	– Światowa Organizacja Turystyki
WTTC	– Światowa Rada Podróży i Turystyki

Objaśnienia znaków umownych

(-)	– zjawisko nie wystąpiło
(0)	– zjawisko istniało w wielkości mniejszej niż 0,5 jednostki
(.)	– zupełny brak informacji lub brak informacji wiarygodnych
(x)	– wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

Wstęp

Uproszczony rachunek satelitarny turystyki (RST) dla Polski za 2012 rok stanowi kontynuację prac prowadzonych od końca lat 90. Podstawą przygotowania obecnej wersji uproszczonego RST jest poprawiona propozycja metodologiczna, w głównych rozwiązaniach zgodna z uaktualnioną wspólną metodologią opracowaną przez UNWTO, OECD i Eurostat¹, zalecaną przez Komisję Europejską do stosowania w krajach członkowskich oraz dopasowana do zaktualizowanej metodologii pełnego RST opracowanej jako część RST 2011².

Opracowanie zawierające wyniki uproszczonego RST dla 2012 r. składa się z zestawu tablic statystycznych, zamieszczonego w partii końcowej, oraz z poprzedzającej go analitycznej części tekstowej podzielonej na pięć rozdziałów i zakończonej. Pierwszy rozdział poświęcono skrótemu omówieniu założeń metodologicznych i wykorzystanych źródeł informacji, a pozostałe rozdziały omawiają następujące zagadnienia: spożycie turystyczne, produkcję i wkład turystyki w tworzenie PKB, wykorzystanie siły roboczej oraz nakłady na środki trwałe.

Opracowanie zostało przygotowane przez pracowników Szkoły Głównej Handlowej, Instytutu Turystyki Szkoły Głównej Turystyki i Rekreacji w Warszawie oraz członków Stowarzyszenia na Rzecz Badania, Rozwoju i Promocji Turystyki w składzie:

dr hab. Ewa Dziedzic, prof. SGH – spożycie turystyczne rezydentów, produkcja, wartość dodana i kierownictwo naukowe,

dr hab. Magdalena Kachniewska, prof. SGH – pracujący w turystyce, łącznie z modułem zatrudnienia,

dr Krzysztof Łopaciński, wicedyrektor Instytutu Turystyki SGTiR – zagadnienia nakładów inwestycyjnych i środków trwałych,

dr hab. Teresa Skalska, prof. SGTiR – spożycie turystyczne nierezydentów.

Podjęcie prac nad rachunkiem było możliwe dzięki środkom finansowym i zaangażowaniu Departamentu Turystyki Ministerstwa Sportu i Turystyki oraz współpracy z Głównym Urzędem Statystycznym (GUS).

---

¹ Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008. United Nations, New York, Luxemburg, Madrid, Paris 2011; *Rachunek satelitarny turystyki dla Polski 2011*, Stowarzyszenie na Rzecz Badania, Promocji i Rozwoju Turystyki, Warszawa 2014,

http://www.academia.edu/7881803/Rachunek_satelitarny_turystyki_dla_Polski_2011 [10.03.2015].

1. Metodologia, źródła i zakres informacji statystycznej w RST dla Polski

1.1. Podstawowe założenia metodologiczne

Obecna edycja RST opiera się na zaleceniach metodologicznych, które zostały opublikowane w 2008 roku³. Została ona również dostosowana do obowiązujących obecnie klasyfikacji PKD 2007 i PKWiU 2008.

Istotnym elementem metodologii RST jest określenie jego zakresu od strony popytowej i podaźowej. Jeśli chodzi o stronę popytową, przyjęto, że tworzą ją wydatki konsumpcyjne uczestników ruchu turystycznego. Po stronie podaży w RST uwzględniane są cztery rodzaje produktów i odpowiadających im rodzajów działalności gospodarczej:

- charakterystyczne,
- krajowe charakterystyczne,
- związane z turystyką,
- pozostałe.

Obecna wersja uproszczonego RST zawiera informacje na temat charakterystycznych produktów i rodzajów działalności turystycznej uznanych za uniwersalne w skali międzynarodowej oraz krajowych. Do pierwszej grupy należą: usługi noclegowe, gastronomiczne, transportu pasażerskiego, biur podróży i kulturalno-rekreacyjne. W module krajowym uwzględniono usługi wspomagające transport lotniczy i usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy. W przypadku usług wspomagających transport lotniczy uznano, że usługi lotnisk i nawigacji są niezbędne i wchodzi w skład pakietu oferowanego przez bilet lotniczy. Usługi rehabilitacji pod nadzorem lekarzy włączono do rachunku ze względu na znaczenie turystyki zdrowotnej, przede wszystkim uzdrowiskowej, w Polsce.

Metodologia uproszczonego RST zakłada ograniczony zakres prezentowanych informacji oraz szacunkowy charakter części danych wykorzystanych w rachunku. Wspomniane szacunki opierają się na ustaleniach pełnego RST dla 2011 r. W porównaniu z pełnym RST ograniczona jest także liczba tablic ilustrujących efekty gospodarcze turystyki. Zawierają one informacje dotyczące spożycia turystycznego w podziale na spożycie nierezydentów, rezydentów i pozostałe elementy spożycia turystycznego, produkcję w sekcjach zawierających charakterystyczne turystyczne rodzaje działalności, szacunek turystycznej wartości dodanej, informacje o pracujących i środkach trwałych w CRDT.

1.2. Źródła i zakres informacji

1.2.1. Spożycie turystyczne

Zgodnie z przyjętą metodologią rachunku satelitarne go turystyki w wersji uproszczonej oszacowanie wielkości spożycia rezydentów (mieszkańców) terytorium ekonomicznego Polski w 2012 roku oparto na czterech głównych źródłach informacji: badaniu modułowym uczestnictwa w turystyce mieszkańców Polski w 2013 roku, przeprowadzonym przez GUS oraz wynikach badań Instytutu Turystyki z lat 2011 i 2012; badaniu budżetów gospodarstw domowych w roku 2012 przeprowadzonym przez GUS; badaniu Instytutu Turystyki z 2012 roku dotyczącym uczestnictwa w turystyce i wydatków na turystykę wyjazdową mieszkańców Polski; danych dotyczących wydatków na podróże służbowe w 2012 oszacowanych przez GUS na potrzeby rachunków narodowych, skorygowanych w oparciu o wyniki wymienionego wyżej badania Instytutu Turystyki.

Z kolei popyt turystyczny nierezydentów oszacowano wykorzystując wyniki badania przyjazdów i wydatków nierezydentów (turystów i odwiedzających jednodniowych), przeprowadzone w 2012 roku

---

³ Tourism Satellite Account: Recommended Methodological Framework 2008, op. cit.

przez Instytut Turystyki na wszystkich granicach Polski, dane Narodowego Banku Polskiego, wykorzystywane do zestawiania bilansu płatniczego (zwłaszcza dane dotyczące transportu), wyniki badania obrotu towarami i usługami na granicach z Ukrainą, Białorusią i Rosją w 2012 roku, prowadzonego przez Urząd Statystyczny (US) w Rzeszowie.

Ponieważ badanie modułowe GUS nie było przeprowadzone w 2012 roku, przy szacowaniu popytu rezydentów wykorzystano charakterystykę podróży z badania modułowego GUS 2013, poziom wydatków na poszczególne produkty skorygowano natomiast na podstawie zmian zaobserwowanych w wydatkach gospodarstw domowych i wydatkach przedsiębiorstw na podróże służbowe. Jeśli chodzi o wydatki gospodarstw domowych na imprezy turystyczne, ich wielkość została oszacowana na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych w 2012 r., dla oszacowania wydatków na pasażerskie przewozy lotnicze wykorzystano dynamikę zmian zaobserwowanych w ciągu całego roku, w odniesieniu zaś do pozostałych produktów – dynamikę zmian zaobserwowaną w okresie największego nasilenia ruchu turystycznego w Polsce. W zakresie lotniczych przewozów pasażerskich wykorzystane zostały także dane opublikowane przez Urząd Lotnictwa Cywilnego, dotyczące liczby pasażerów obsłużonych w polskich portach lotniczych, przewozów dokonanych przez polskich przewoźników oraz opłat lotniskowych.

1.2.2. Podaż turystyczna i pracujący

Dane dotyczące strony podażowej turystyki wykorzystywane w RST obejmują: produkcję globalną, zużycie pośrednie i wartość dodaną w układzie rodzajów działalności oraz dane dotyczące podaży produktów charakterystycznych i związanych z turystyką. W obu przypadkach podstawowym problemem jest poziom dezagregacji danych, ponieważ dane wykorzystywane w RST wymagają zastosowania bardziej szczegółowych poziomów klasyfikacji niż podstawowy poziom stosowany przy sporządzaniu rachunków narodowych i dostępny w publikacjach ich wyników. W momencie przygotowywania uproszczonego RST dostępne były jedynie dane dotyczące produkcji, brak natomiast informacji o podaży produktów w 2012 r. Dane dotyczące produkcji pozyskano z następujących źródeł: Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych w latach 2009–2012 (GUS)⁴; Bank Danych Lokalnych (BDL) GUS, Baza EUROSTAT⁵. Wykorzystano również informacje dostarczone przez Polski Związek Organizatorów Turystyki oraz dane Urzędu Lotnictwa Cywilnego dotyczące ruchu na polskich lotniskach oraz opłat lotniskowych w 2012 r.

Podobnie jak we wcześniejszych wersjach RST, uwzględnione w rachunku informacje dotyczące pracujących odnoszą się tylko do charakterystycznych rodzajów działalności turystycznej. Dane za rok 2012 dotyczące pracujących, zatrudnionych oraz właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin (samozatrudnionych), opracowane zostały na podstawie danych z formularza Z-06 według stanu z 31 grudnia 2012 roku.

Prezentowane dane obejmują podmioty gospodarki bez względu na charakter własności (sektor publiczny i prywatny), ale ograniczają się do podmiotów, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (badanie pełne).

Ze względu na brak danych z przedsiębiorstw liczących do 9 osób (tzw. mikroprzedsiębiorstw), przeprowadzono szacunki na podstawie danych z minionych lat, przyjmując założenie, że w 2012 roku struktura zatrudnienia w poszczególnych grupach przedsiębiorstw pozostała niezmienną. We wszystkich tablicach utajnione zostały dane o transporcie lotniczym ze względu na konieczność zachowania tajemnicy statystycznej w rozumieniu ustawy o statystyce publicznej.

---

⁴ <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rachunki-narodowe/roczne-rachunki-narodowe/rachunki-narodowe-wedlug-sektorow-i-podsektorow-instytucjonalnych-2009-2012,4,9.html> [10. 02. 2015].

⁵ http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_a64&lang=en [25. 03. 2015]

Dane o pracujących, wykorzystane w module zatrudnienia RST, dotyczą osób wykonujących pracę przynoszącą im zarobek lub dochód. Z kolei zatrudnieni (pracownicy najemni) w gospodarce narodowej – to osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy na czas określony (w tym zatrudnione sezonowo i dorywczo) i nieokreślony, w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy.

Ze względu na rozwiązania stosowane w polskiej statystyce zatrudnienia, nie dla wszystkich pozycji można było uzyskać odpowiednie dane. Dotyczy to wyrażenia wielkości zatrudnienia w liczbie miejsc pracy, tzn. faktycznej liczbie zatrudnionych. Metodologia statystyczna przyjęta w Polsce umożliwia jedynie określenie przeciętnej liczby pracujących, przy czym dane dotyczące przeciętnej liczby właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin stanowią przeciętną stanów z końca lat 2011 i 2012, a dane dotyczące liczby zatrudnionych stanowią ekwiwalent pełnego wymiaru czasu pracy (ang. Full-time Equivalent – FTE). Wynika to z tego, że w Polsce przeciętny poziom zatrudnienia w osobach fizycznych zawsze podawany jest w przeliczeniu na pełne etaty. Dane dotyczące pracujących podano przy przyjęciu zasady jednorazowego ujmowania osób w głównym miejscu pracy, co pozwala uniknąć sytuacji, w której jedna osoba byłaby liczona kilkakrotnie.

Charakter danych statystycznych nie pozwala na przedstawienie wielkości zatrudnienia wyrażonej liczbą miejsc pracy ani liczbą osób. Tablice dotyczące wielkości zatrudnienia w turystyce oraz struktury zatrudnienia według płci zawierają w związku z tym jedynie informację o liczbie pracujących w podziale na samozatrudnionych i zatrudnionych (ta druga grupa została przedstawiona po przeliczeniu na ekwiwalent pełnego czasu pracy).

W wymienionych tablicach uwzględniono także informację na temat wielkości współczynnika spożycia turystycznego. Pozwala on określić, jaka wielkość zatrudnienia w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej jest faktycznie wynikiem rozwoju ruchu turystycznego w Polsce (zarówno w odniesieniu do wszystkich pracujących w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej, jak i zatrudnionych).

1.2.3. Nakłady inwestycyjne i środki trwałe

Nakłady inwestycyjne i wartość netto środków trwałych opracowano według zasad metodologicznych stosowanych na potrzeby rachunków narodowych, zgodnych z zaleceniami Eurostatu (ESA 1995). Wartość nakładów inwestycyjnych w układzie wybranych działań, grup i klas Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) charakterystycznych dla działalności turystycznej opracowano w układzie obowiązującym od 2007 roku na podstawie sprawozdań:

- SP – roczna ankieta przedsiębiorstwa (cz. III. Środki trwałe i inwestycje) sporządzana przez podmioty, w których liczba pracujących przekracza 9 osób
- F-03 – sprawozdanie o stanie i ruchu środków trwałych oraz o działalności inwestycyjnej sporządzane przez jednostki sektora rządowego i samorządowego bez względu na liczbę pracujących,
- SG-01 – statystyka gminy (część 4. Inwestycje i środki trwałe) – sporządzana przez urzędy gmin,
- SP-3 – sprawozdanie o działalności gospodarczej przedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób,

oraz dodatkowych oszacowań dla organizacji i stowarzyszeń związanych z kulturą, rekreacją i sportem.

Dla wartości środków trwałych dokonano wyceny według cen rynkowych, tj. według cen bieżących (przeceny) pomniejszonych o wartość ich zużycia.

2. Spożycie turystyczne

W 2012 roku łączne spożycie turystyczne na terytorium ekonomicznym Polski oszacowano na poziomie **55 481,6 mln PLN**, z czego 15 642 mln, tj. ok. 28,2%, przypadło na spożycie rezydentów. Warto odnotować, że wydatki na charakterystyczne produkty turystyczne (CPT) stanowiły w 2012 roku mniej niż w roku poprzednim (52,2%; w 2011 - 58%); produkty związane z turystyką i pozostałe stanowiły natomiast 47,8% spożycia. Najważniejszą pozycję w grupie CPT nabywanych przez odwiedzających (rezydentów i nierezydentów łącznie) stanowiły wydatki na usługi noclegowe (zarówno hoteli, jak i pozostałych obiektów zakwaterowania oraz oszacowane czynsze umowne za korzystanie z własnych domów i mieszkań wakacyjnych⁶ – w sumie 33,2%), gastronomiczne (23,1%) oraz transportowe (20,4% plus dodatkowo blisko 3% na usługi wspomagające transport lotniczy). W stosunku do 2011 roku struktura spożycia turystycznego CPT uległa nieznacznej zmianie; na uwagę zasługuje mniejszy udział wydatków na transport natomiast nieco większy – na usługi biur podróży netto (marże, prowizje, usługi przewodnickie itp.); na tę ostatnią grupę przeznaczono ok. 7,5% wydatków na CPT. Na pozycję produkty związane z turystyką od szeregu lat składają się przede wszystkim wydatki na paliwo, które w 2012 roku stanowiły ok. 13,9% spożycia turystycznego ogółem (w 2011 roku 12,4%). Nieco większe znaczenie miały także wydatki na zakupy żywności, napojów i wyrobów tytoniowych (9,1% spożycia ogółem, 2011- 8,1%).

Łączne wydatki nierezydentów oszacowano na poziomie 32 517 mln PLN. Wartość zakupionych charakterystycznych produktów turystycznych stanowi 43,7% tej sumy, a związanych z turystyką i pozostałych produktów i usług 56,3%. Najważniejszą pozycję spożycia turystycznego nierezydentów stanowiły usługi gastronomiczne (14%), zakup paliw (13%) i usługi noclegowe (11%). Z uwagi na wzrost cen paliw w Polsce, jaki zanotowano w 2012 roku (o ok. 15%) udział wydatków na usługi transportu pasażerskiego świadczone przez polskich przewoźników oraz na produkty rafinacji ropy naftowej był większy niż w latach poprzednich. W 2012 roku w usługach transportowych największy udział (i zdecydowanie rosnący) miał pasażerski transport lotniczy (89,4%), a następnie pasażerski transport lądowy (7,3%). Zwraca uwagę fakt, że znaczenie transportu lotniczego rośnie przede wszystkim dzięki wzrostowi liczby obsłużonych pasażerów, pomimo spadku cen biletów, wymuszonego przez konkurencję ze strony przewoźników niskokosztowych. Udział wydatków nierezydentów na usługi rekreacyjne, rozrywkowe, związane ze sportem oraz usługi muzeów był w 2012 roku nieco wyższy niż oszacowany w poprzednich latach i wyniósł 17,1% CPT i 7,5% całego spożycia turystycznego nierezydentów. Z kolei usługi agencji turystycznych, rozumiane jako marża biur podróży organizujących turystykę przyjazdową do Polski, oszacowano na poziomie niskim, niższym niż w 2011; stanowią one zaledwie 1,5% ogółu wydatków. Od wielu lat strukturę wydatków nierezydentów charakteryzuje duży udział pozycji pozostałe produkty i usługi nabywane przez odwiedzających (blisko 29%). Podobnie jak w latach poprzednich odnosi się to w szczególności do wydatków odwiedzających jednodniowych.

Łączne spożycie turystyczne rezydentów oszacowano w 2012 roku na poziomie 15 642 mln PLN, tj. o ok. 17% więcej niż rok wcześniej; podstawowe znaczenie miały charakterystyczne produkty turystyczne (ok. 62,3% ogółu spożycia turystycznego gospodarstw domowych). Szczególnie istotną pozycję CPT stanowiły wydatki na usługi noclegowe (usługi obiektów zakwaterowania zbiorowego 27,1% CPT, wykorzystywanie własnych domów i mieszkań wakacyjnych – 8,1%), usługi w zakresie żywienia (21%) i transport (łącznie z opłatami lotniskowymi – 20,8% CPT). W 2012 roku w transporcie rezydentów największe znaczenie miały przewozy lotnicze (stanowiły aż 57,1% ogółu wydatków na transport tej grupy konsumentów⁷), następnie lądowe (24,5%) i kolejowe (18,1% ogółu wydatków na transport

⁶ Usługi związane z zakwaterowaniem 30,5%, własne domy/mieszkania wakacyjne 2,7%.

⁷ łącznie z opłatami lotniskowymi

rezydentów). Zwraca uwagę zdecydowany wzrost znaczenia przewozów lotniczych i dramatyczny spadek kolejowych. Produkty związane z turystyką i produkty pozostałe, stanowiące 37,7% łącznego spożycia rezydentów, to przede wszystkim wydatki związane z zakupami produktów spożywczych, napojów, wyrobów tytoniowych i alkoholu (17,5% spożycia rezydentów ogółem), zakupami odzieży i obuwia (ok. 10,5%) oraz paliw (ok. 8,3%). W porównaniu z 2011 rokiem wzrosły również wydatki na usługi świadczone przez organizatorów i pośredników, choć ze względu na sposób ich ujmowania w RST (pod uwagę brane są tylko marże) znalazło to niewielkie odzwierciedlenie w strukturze spożycia.

Podobnie jak w latach poprzednich, warto przeanalizować, które rodzaje podróży wywołują popyt na określone typy produktów. W 2012 roku pewne zmiany odzwierciedlające znaczenie poszczególnych grup konsumentów zaobserwowano w szczególności w stosunku do usług noclegowych, usług świadczonych przez organizatorów podróży i pośredników (w obydwu przypadkach wzrost znaczenia spożycia rezydentów) i usług transportowych (istotny wzrost znaczenia spożycia nierezydentów). Usługi gastronomiczne w dalszym ciągu nabywane są w przeważającej mierze przez nierezydentów (ok. 70%), a w pozostałej części przez gospodarstwa domowe rezydentów. Jeśli chodzi o usługi transportu pasażerskiego, w 2012 roku podstawową grupę klientów międzymiastowych przewozów kolejowych stanowili uczestnicy podróży służbowych (ok. 2/3 spożycia), transportu lądowego – niemal po równo gospodarstwa domowe i uczestnicy podróży służbowych (po ok. 42%), a transportu lotniczego – nierezydenci (ok. 2/3).

Z przeprowadzonych oszacowań i analiz wynika, że zmiany, które zaszły w wielkości i strukturze całego spożycia turystycznego w badanym okresie w stosunku do 2011 roku, są znaczące. Poziom spożycia ogółem (rezydentów i nierezydentów łącznie) wzrósł o ok. 14,2% (z 48,6 mld do 55,5 mld PLN); zmiany te wiążą się ze wzrostem spożycia we wszystkich badanych grupach konsumentów, przy czym warto podkreślić, że wzrost spożycia gospodarstw domowych był najbardziej znaczący (wzrost o ok. 17%). W najmniejszym stopniu wzrosło spożycie turystyczne w ramach krajowych podróży służbowych (o 0,7%).

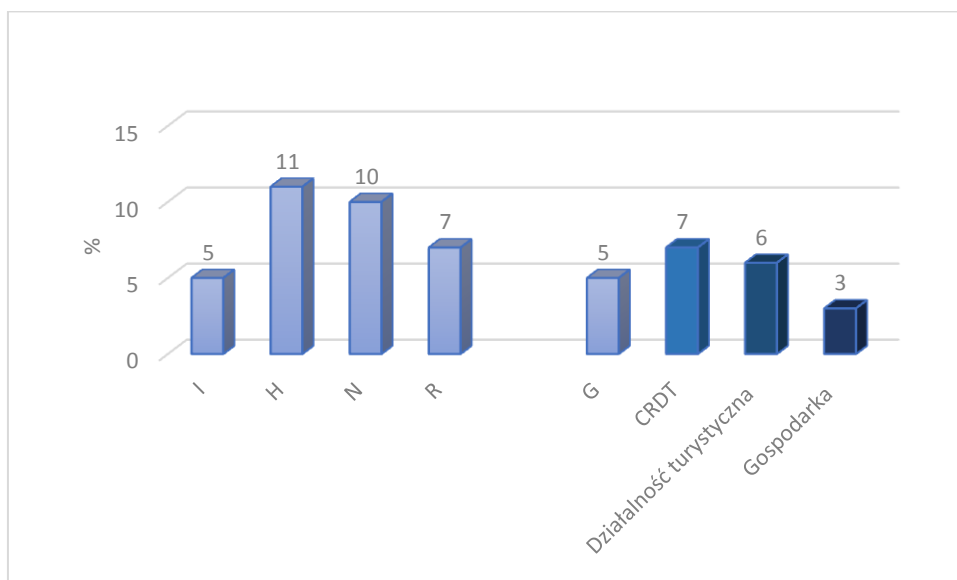
Omawiając wyniki RST za 2012 rok warto również zwrócić uwagę na fakt, że zmiany strukturalne w sektorze turystyki były tym razem zróżnicowane: korzystnym zjawiskom w zakresie konsumpcji rezydentów (wzrost znaczenia CPT) towarzyszyły pogarszające się relacje między udziałem wydatków na CPT a pozostałym spożyciem w odniesieniu do nierezydentów. Oznacza to, że wzrost spożycia turystycznego nierezydentów w stosunku do 2011 roku wynika przede wszystkim z dynamicznego wzrostu wydatków na produkty związane z turystyką i pozostałe, przy jednoczesnym spadku udziału produktów charakterystycznych (uwaga: przy równoczesnym wzroście wartości bezwzględnych). W grupie charakterystycznych produktów turystycznych należy zwrócić uwagę na spadek znaczenia usług hoteli oraz niewielką dynamikę wzrostu wydatków na usługi gastronomiczne (w szczególności wśród nierezydentów) oraz na istotny wzrost znaczenia wydatków nierezydentów na usługi noclegowe świadczone w obiektach niższych kategorii (usługi świadczone przez kempingi oraz inne miejsca krótkotrwałego zakwaterowania). Kolejny rok z rzędu obserwuje się korzystny wzrost poziomu wydatków na usługi kulturalno-rekreacyjne. Bardzo ważnym zjawiskiem jest także wzrost znaczenia usług transportu lotniczego.

3. Turystyczna produkcja globalna, wartość dodana i udział turystyki w PKB

3.1. Charakterystyka produkcji globalnej i podaży produktów turystycznych w 2012 roku

Na podstawie przeprowadzonych szacunków ustalono, że w 2012 roku wartość pierwszorzędnej (tzn. zgodnej z rodzajem działalności, do której zaklasyfikowano przedsiębiorstwo) produkcji globalnej w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej wyniosła 71 238,8 mln PLN, co stanowiło 2,16% produkcji globalnej wytworzonej w całej gospodarce. Jeśli uwzględnić także działalność związaną z turystyką, która razem z CRDT tworzą działalność turystyczną ogółem, to było to 231 239,4 mln PLN czyli 7% produkcji globalnej w gospodarce. Dynamikę wzrostu produkcji globalnej w ramach poszczególnych sekcji, CRDT i działalności turystycznej ogółem ilustruje wykres 3.1.

Wykres 3.1. Dynamika wzrostu produkcji globalnej w turystycznych rodzajach działalności w latach 2011-2012

Sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi

Sekcja H - transport i gospodarka magazynowa

Sekcja N - działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca

Sekcja R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją

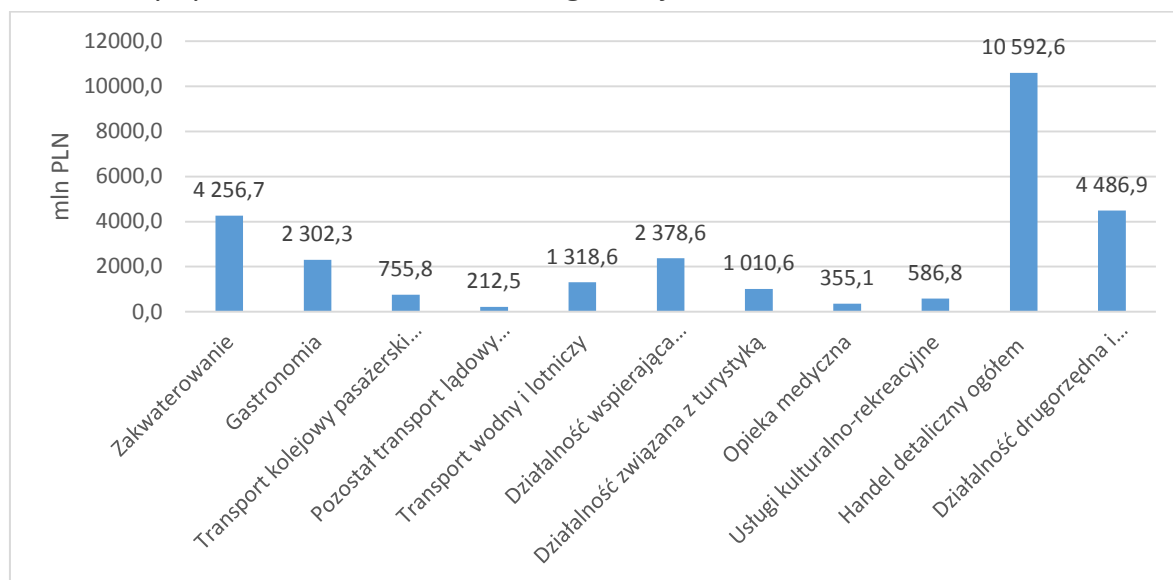
Sekcja G - handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle

Dane przedstawione na wykresie 3.1 pokazują, że zarówno CRDT, jak i turystyczną działalność ogółem cechowało wyższe tempo wzrostu produkcji pierwszorzędnych usług niż przeciętna dla gospodarki. Dotyczyło to wszystkich turystycznych rodzajów działalności, z tym że szczególnie wysokie tempo wzrostu wystąpiło w przypadku usług transportu pasażerskiego.

Większość produkcji pierwszorzędnej w turystycznych rodzajach działalności to usługi podwójnego przeznaczenia, tzn. nabywane przez odwiedzających i inne grupy użytkowników i dlatego nie można całości tej produkcji uznać za efekt rozwoju turystyki. Określenie tego wpływu wymaga zastoso-

wania współczynnika spożycia turystycznego, który pokazuje, jaka części produkcji została zakupiona na potrzeby odwiedzających. Bardziej istotnym wskaźnikiem wkładu turystyki w rozwój gospodarczy jest jej wkład w tworzenie wartości dodanej czyli wkład w tworzenie nowej wartości w gospodarce. Zgodnie z metodologią RST jest on obliczany jako część wartości dodanej powstałej dzięki produkcji na potrzeby spożycia turystycznego. W przypadku uproszczonego RST składa się ona z wartości dodanej wytworzonej jako część produkcji pierwszorzędnej turystycznych rodzajów działalności oraz produkcji drugorzędnej (tzn. innej niż odpowiadająca rodzajowi działalności, do której zaklasyfikowano dane przedsiębiorstwo) produktów turystycznych w innych rodzajach działalności i spożycia przez odwiedzających produktów innych niż turystyczne skorygowanych o odpowiednie współczynniki spożycia turystycznego (odpowiednie dane zawiera tablica III RST). Tak obliczona turystyczna wartość dodana brutto wyniosła 28 718,6 mln PLN, co stanowiło 2% wartości dodanej wytworzonej w gospodarce w 2012 r. (1 431 872 mln PLN). Z tej kwoty na CRDT przypadało 13 639,1 mln PLN, czyli 0,95% wartości dodanej w gospodarce. 47% turystycznej wartości dodanej zostało wypracowane jako produkcja pierwszorzędna CRDT, 37% w działalności związanej z turystyką, czyli jest efektem marż w handlu detalicznym, a 16% jako działalność drugorzędna i pozostała. Wkład poszczególnych branż w tworzenie turystycznej wartości dodanej był silnie zróżnicowany, co ilustruje wykres 3.2.

Wykres 3.2 Turystyczna wartość dodana według rodzaju działalności

Na podstawie danych przedstawionych na wykresie 3.2 można zauważyć, że spośród CRDT zdecydowanie największą wartość dodaną wypracowała działalność w zakresie zakwaterowania. Stosunkowo wysoką turystyczną wartość dodaną wypracowała także działalność wspierająca transport lotniczy i działalność gastronomiczna. Jeśli chodzi o dynamikę wzrostu turystycznej wartości dodanej całej CRDT, to była ona niższa niż przeciętna dla gospodarki. Zdecydowanie wyższe było natomiast tempo wzrostu pozostałych składowych turystycznej wartości dodanej, ale trzeba pamiętać, że w większym stopniu niż CRDT są one zależne od krótkotrwałych czynników koniunkturalnych, jak np. korzystny kurs wymiany wpływający na zwiększone zakupy cudzoziemców w Polsce. Jednym z czynników wzrostu udziału zakupów w wydatkach odwiedzających, a w konsekwencji wzrostu udziału handlu detalicznego w turystycznej wartości dodanej był znaczny wzrost cen paliw (ok. 15% dla ben-

zyny bezołowiowej 95⁸) wykorzystywanych przez samochody osobowe, które są najpopularniejszym środkiem transportu po Polsce.

W porównaniu z 2011 r. szczególnie wysoką dynamiką wzrostu turystycznej wartości dodanej charakteryzowały się usługi związane z transportem lotniczym. Stabilny wzrost wykazały też usługi zakwaterowania. Szczególnie duży spadek wystąpił natomiast w odniesieniu do usług transportu lądowego pozostałego, ale trzeba pamiętać, że nie odgrywają one dużej roli w obsłudze ruchu turystycznego i w wypracowywaniu turystycznej wartości dodanej. Uwagę zwraca ponadto spadek wartości dodanej wypracowanej przez działalność związaną z turystyką. Nie jest to jednak zaskakujące w kontekście serii bankructw i skandali, które wydarzyły się w tej branży w 2012 r.

Powszechnie przyjętą miarą wielkości gospodarki jest poziom PKB. Obliczenie wkładu turystyki w jego tworzenie wymaga uzupełnienia turystycznej wartości dodanej o wartość podatków pośrednich netto od produktów wchodzących w skład spożycia turystycznego. W przypadku uproszczonego RST jest ona projekcją obciążeń podatkowych ustalonych w pełnym RST, tj. przyjmuje się identyczny udział tych podatków jak w RST w spożyciu ustalonym dla roku referencyjnego. Tak ustalona wartość podatków pośrednich netto wyniosła 5 390,5 mln PLN, co oznacza, że wkład turystyki w PKB (turystyczny PKB) wyniósł 34 109,06 mln PLN, co stanowiło 2,1% PKB w 2012 r. (PKB kraju to 1 615 894,0 mln PLN⁹). W porównaniu z 2011 r. oznacza to duży wzrost zarówno kwoty turystycznego PKB, jak i jego wkładu w PKB kraju – o ok. 0,5 p. p. Jest to niewątpliwie bardzo znaczący wzrost, należy jednak zaznaczyć, że osiągnięty przede wszystkim dzięki bardzo dużemu wzrostowi zakupów, w tym paliwa, przez odwiedzających.

4. Charakterystyka siły roboczej w działalności turystycznej w 2012 roku

Rzeczywista wielkość zatrudnienia związanego z obsługą ruchu turystycznego w 2012 roku, oszacowana przy zastosowaniu współczynnika turystycznej wartości dodanej (TWD) wyniosła nieco ponad 130 tys. osób, co oznacza spadek o 8 tys. osób w stosunku do roku 2011. 16% tej liczby stanowili samozatrudnieni (prawie 21 tys. osób). Na jednostki zatrudniające powyżej 9 osób przypadło 64,5% pracujących co oznacza, że w 2012 roku tworzyły one ponad 2 razy więcej miejsc pracy aniżeli jednostki mikro (35%). Relacje te utrzymują się prawie niezmiennie od 10 lat.

Największym pracodawcą spośród wszystkich CRDT (przy uwzględnieniu wskaźnika TWD) niezmiennie pozostaje baza noclegowa (ponad 43,5 tys. pracujących, co stanowiło 33,5 % wszystkich pracujących w CRDT). Tuż za nią plasowała się baza gastronomiczna – z liczbą ponad 39,5 tys. pracujących (30% pracujących w CRDT). Transport pasażerski jest kolejnym ważnym pracodawcą w branży turystycznej: lądowy transport pasażerski tworzy 18% miejsc pracy w CRDT, a cały transport pasażerski ponad 22%. Działalność związana ze sportem, rozrywką i rekreacją tworzy zaledwie 4% miejsc pracy (niespełna 5 tys. pracujących przy obsłudze ruchu turystycznego). Działalność biur podróży to zaledwie 8% wszystkich pracujących w CRDT (niespełna 10 tys. osób).

16% pracujących (prawie 21 tys. osób) w turystyce w 2012 roku stanowili samozatrudnieni. Największy ich odsetek, podobnie jak we wcześniejszych latach, przypadł na bazę gastronomiczną (ponad 41%), znacząco mniejszy na obiekty noclegowe (prawie 26%). Biura podróży osiągnęły w 2012 roku udział 15,2% w ogólnej liczbie właścicieli, współwłaścicieli i pomagających członków rodzin, pracujących w CRDT. Podane wskaźniki należy jednak analizować łącznie z informacją o liczbie przedsię-

---

⁸ BDL GUS,

http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=581667&p_token=0.1326975249685347 [22. 03. 2015].

⁹ Baza EUROSTAT http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=nama_10_a64&lang=en [20.03.2015].

biorstw w poszczególnych rodzajach działalności turystycznej. I tak, w przypadku restauracji i barów liczba przedsiębiorstw wyniosła ponad 40 tys. jednostek, a w przypadku bazy noclegowej prawie 11 tys. podmiotów. Na tym tle biura podróży z liczbą nieco prawie 6,5 tys. jednostek należy uznać za grupę niezwykle ważną z punktu widzenia samodzielnego tworzenia miejsc pracy, co zresztą stanowi powtórzenie tendencji z minionych lat.

Liczba kobiet pracujących przy obsłudze ruchu turystycznego wyniosła niespełna 74 tys. (spadek o 3 tys. w stosunku do 2011 roku), co stanowi ok. 56,9% wszystkich pracujących w CRDT w 2012 roku (wskaźnik wyższy niż dla całej gospodarki, gdzie kobiety stanowią 46% wszystkich pracujących). Kobiety dominowały we wszystkich rodzajach działalności, które jednoznacznie kojarzone są z turystyką: w hotelarstwie i działalności noclegowej stanowiły 65% wszystkich pracujących w 2011 r., a w działalności gastronomicznej 64%. Znaczący był także ich udział w pozostałej działalności turystycznej, której zasadniczy trzon stanowi działalność biur podróży (64%). Największymi pracodawcami dla kobiet (mierząc wielkością bezwzględną) wśród CRDT okazała się w 2012 roku baza gastronomiczna (ponad 25,5 tys. kobiet) i noclegowa (ponad 28 tys.).

Jeśli chodzi o stosunek liczby kobiet pracujących na własny rachunek w poszczególnych działach CRDT do całkowitej liczby kobiet samozatrudnionych w CRDT, najkorzystniej prezentuje się gastronomia (46% kobiet pracujących na własny rachunek w CRDT). Skromniejszy był udział kobiet prowadzących samodzielną działalność gospodarczą w obiektach noclegowych (30%) i w biurach podróży (18%), ale w obu tych przypadkach nastąpił wzrost udziału samozatrudnionych kobiet odpowiednio o 3 i 2 punkty proc. w stosunku do 2011 roku.

Struktura zatrudnienia według płci w turystyce odbiega od danych dla całej gospodarki. Udział kobiet w grupie pracujących, zatrudnionych i samozatrudnionych w całej gospodarce wyniósł w 2012 roku odpowiednio: 46%, 47% i 49%. W przypadku CRDT (po uwzględnieniu współczynnika TWD) analogiczne dane przybierają wielkość: 57%, 59% i 46%. Oznacza to, że turystyka sprzyja zatrudnieniu kobiet w większym stopniu niż inne rodzaje działalności gospodarczej.

Zarówno kobiety, jak i mężczyźni podejmujący samodzielną działalność gospodarczą w turystyce, najliczniej reprezentowani byli w 2012 roku w gastronomii i usługach noclegowych, choć nieznaczną przewagę liczebną w tych rodzajach działalności uzyskują kobiety. Bardzo wyrównane są także relacje w działalności samodzielnie zakładanych biur podróży (mniej więcej po 50%). Mężczyźni mają natomiast znaczącą przewagę liczebną w samodzielnie tworzonych miejscach pracy we wszystkich rodzajach transportu, gdzie jednak całkowita liczba samodzielnie tworzonych miejsc pracy jest znikoma (nie przekracza 2,5 tys. miejsc pracy samozatrudnionych w CRDT – prawie o tysiąc mniej niż w 2011 roku).

5. Nakłady inwestycyjne w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2012 roku

5.1. Nakłady inwestycyjne

Zgodnie z metodologią sporządzania RST przyjmuje się, że działalność turystyczna występuje jako działalność podstawowa w pięciu sekcjach: H (Transport i gospodarka magazynowa), I (Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi), N (Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, w tym: agencje turystyczne), R (Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją) i S (Pozostała działalność usługowa)¹⁰. W 2012 roku nakłady inwestycyjne na budynki i budowle, środki transportu oraz pozostałe środki trwałe, łącznie z nakładami na ulepszenia gruntu, wyniosły w CRDT 13,8 mld PLN, co stanowiło 5,7% nakładów inwestycyjnych ogółem¹¹.

W nakładach inwestycyjnych w 2012 roku w CRDT dominowały dwie grupy działalności: pozostały transport lądowy pasażerski oraz działalność związana ze sportem. Nakłady inwestycyjne w grupie działalności związanych z pozostałym transportem lądowym pasażerskim (3,1 mld PLN) to w 69% nakłady na zakup środków transportu (głównie transport drogowy) i w 25% nakłady na budynki i budowle (drogi), a w grupie działalności związanych ze sportem (3,0 mld PLN) to głównie nakłady na budynki i budowle (boiska, stadiony itp.).

W 2012 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego oddano do użytku (nowe inwestycje lub generalne remonty) 1040 obiektów o kubaturze 2 798 tys. m³, w tym 388 hoteli. Produkcja budowlano-montażowa w 2012 roku w grupie hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego zrealizowana systemem zleceń przez podmioty budowlane, w których liczba pracujących przekracza 9 osób, wyniosła 933,6 mln PLN (o 2,3% mniej niż w roku poprzednim), w tym roboty o charakterze inwestycyjnym 722,0 mln PLN.

Jednocześnie w 2012 roku w Polsce wydano 890 pozwoleń na budowę 1900 hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego o powierzchni użytkowej 560,5 tys. m².

Tablica 5.1. Hotele i budynki zakwaterowania turystycznego oddane do użytku w latach 2011–2012

Wyszczególnienie	2011	2012
Liczba hoteli i budynków zakwaterowania turystycznego	698	1040
W tym liczba hoteli	283	388

Źródło: *Budownictwo – wyniki działalności w 2012 r.* GUS, Warszawa 2013.

Przedstawione informacje dotyczyły bazy zakwaterowania zbiorowego. Jeśli chodzi o bazę zakwaterowania indywidualnego, w zakres RST wchodzi tylko tzw. drugie domy. Ta grupa obiektów od 2001 roku obejmuje kategorię *Domy letnie i domki wypoczynkowe oraz rezydencje wiejskie* na terenach wiejskich. W 2012 roku oddano do użytku 1959 obiektów o kubaturze 607,7 tys. m³ (o 6,2% mniej niż w roku poprzednim i o 15,2% więcej niż w 2010 roku).

¹⁰ Polska Klasyfikacja Działalności. Warszawa GUS 2007

¹¹ Środki trwałe w gospodarce narodowej w 2012 roku, Warszawa, GUS 2013.

Tablica 5.2. Oszacowania wybranych wielkości dla domów letniskowych i domków wakacyjnych oraz rezydencji wiejskich w latach 2010–2012

Wyszczególnienie	2010	2011	2012
Wartość produkcji oddanych domów w mln PLN	147,2	132,1	124,8
Liczba domów oddanych do użytku	2315	2073	1959
Kubatura w tys. m ³	527,3	647,8	607,7

Źródło: *Budownictwo, wyniki działalności*. GUS, Warszawa 2011–2013.

Od 2008 roku kiedy na zakup środków transportu w sektorze transportu lotniczego poniesiono nakłady w wysokości 138,4 mln PLN Główny Urząd Statystyczny nie udostępnia danych dotyczących transportu lotniczego. Dysponujemy jedynie wartością importu statków powietrznych, statków kosmicznych i ich części który w 2012 roku wyniósł 3 878,0 mln PLN (w 2011 import wyniósł 1 569,1 mln PLN)¹². Natomiast w 2013 roku dysponujemy nakładami inwestycyjnymi PLL LOT za 2012 ok., które wyniosły 25,0 mln PLN¹³

W 2012 roku firmy zajmujące się rozkładowym transportem lotniczym w Polsce dysponowały 70 samolotami komunikacyjnymi (2010 r. – 56). W 2012 roku porty lotnicze odnotowały 339,8 tys., a w 2011 roku 326,9 tys. startów i lądowań samolotów pasażerskich. Samoloty polskich przewoźników w 2012 roku przewiozły 8,79 mln, a w 2011 roku 6,49 mln pasażerów¹⁴.

5.2. Wartość brutto środków trwałych w charakterystycznych rodzajach działalności turystycznej w 2012 roku

Wartość brutto środków trwałych, obejmująca produkowane aktywa niefinansowe (m. in. budynki i budowle, środki transportu oraz maszyny, urządzenia techniczne i narzędzia) w CRDT (bez wartości gruntów i drugich domów), w 2012 roku wyniosła 74,9 mld PLN (wzrost o 3,9% w stosunku do roku poprzedniego), co stanowi 2,6% wartości brutto środków trwałych ogółem w gospodarce narodowej (w bieżących cenach ewidencyjnych).

W ramach CRDT można wyróżnić: obiekty noclegowe (17,6 mld PLN), w której 92,3% stanowi wartość budynków i budowli, działalność związaną ze sportem (16,6 mld PLN), w której dominującą pozycję stanowią budynki i budowle (93,4%), pozostały transport lądowy pasażerski (12,9 mld PLN) oraz gastronomię (5,9 mld PLN).

Warto zaznaczyć zdecydowaną dominację transportu (21,4 mld PLN) stanowiącego łącznie 28,6% wartości brutto wszystkich CRDT.

6. Uwagi końcowe

Przygotowana uproszczona wersja RST za 2012 rok jest kontynuacją prac rozpoczętych w połowie lat 90., zawiera jednak kilka istotnych zmian w stosunku do poprzednich edycji:

- jest to pierwsze oszacowanie RST z uwzględnieniem zaktualizowanej metodologii i nowych klasyfikacji rodzajów działalności oraz wyrobów i usług;
- stanowi próbę zmniejszenia dystansu między rokiem referencyjnym, a rokiem sporządzania rachunku.

¹² Rocznik statystyczny handlu zagranicznego 2012, GUS 2013

¹³ Źródło: Pakiet informacyjny dla akcjonariuszy PLL LOT S.A., Warszawa, czerwiec 2013

¹⁴ Łączna liczba pasażerów przewoźników krajowych i zagranicznych odprawionych i przyjętych na polskich lotniskach w 2012 roku wyniosła 24,5 mln.

Jeśli chodzi o pierwszą z wymienionych różnic, to należy podkreślić, że nowe klasyfikacje są lepiej dostosowane do potrzeb związanych ze sporządzaniem RST. Daje to możliwość wykorzystania przynajmniej częściowo danych z rachunku produkcji według rodzajów działalności przy skróceniu dystansu między rokiem referencyjnym a rokiem sporządzenia rachunku. Niestety dotyczy to tylko niektórych rodzajów działalności, a źródłem informacji jest baza EUROSTAT. Dostępność wspomnianych danych nie rozwiązuje problemu, ponieważ nie są one kompletne, zatem w dalszym ciągu część danych musi być szacowana w oparciu o wyniki pełnego RST. Szczególnym problemem jest brak danych dotyczących podaży, których Polska nie dostarcza do baz EUROSTAT.

Reasumując, uproszczony RST jest wartościowym źródłem informacji o efektach gospodarczych turystyki w Polsce, pomimo że ich zakres jest znacznie ograniczony w stosunku do pełnego RST. Jednocześnie rzetelność uproszczonego RST w bardzo dużym stopniu zależy od jakości danych o spożyciu turystycznym i wymaga okresowego sporządzania pełnego RST.